

درآمدی بر جامعه‌شناسی فرهنگی

www.ketab.ir

تألیف:

دکتر جلال یوسفی

سر شناسه	یوسفی، جلال، ۱۳۴۳.
عنوان و پدیدآور	درآمدی بر جامعه‌شناسی فرهنگی / تألیف: جلال یوسفی
مشخصات نشر	تهران: نشر نور علم، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	۲۰۸ ص.
شابک	شابک ۵-۵۹۹-۱۶۹-۶۰۰-۹۷۸
یادداشت	کتابنامه ص. ۲۰۱-۲۰۸.
موضوع	فرهنگ - Culture فرهنگ -- راهنمای آموزشی (عالی) Culture-- Study and teaching (Higher)
رده بندی کنگره	HM ۶۲۱
رده‌بندی دیویی	۳۰۶

نشر نور علم و پخش قلم سینا: تهران انقلاب - خ ۱۲ فروردین - پ ۲۸۶ - تلفن ۶۶۴۰۵۸۸۰ و ۶۶۹۵۷۰۲۱
 فروشگاه: خ ۱۲ فروردین - پلاک ۲۹۰ - کتاب چرتکه و نور علم -- ۰۹۱۲۲۰۷۹۸۴۹ - ۶۶۱۷۴۹۱۰
 وب سایت - <https://www.modiranketab.ir> پیج اینستاگرام - @modiranketab

درآمدی بر جامعه‌شناسی فرهنگی

تألیف: دکتر جلال یوسفی

ناشر: نور علم

شابک: ۵-۵۹۹-۱۶۹-۶۰۰-۹۷۸

چاپ و صحافی: سورنا

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۲

شمارگان: ۲۰۰ جلد

قیمت: ۱۷۰۰۰۰ تومان

در صورت عدم دسترسی به کتاب‌ها، از طریق تماس با شماره
 ۰۹۱۲۳۳۳۴۲۲۹ کتاب‌ها به تمام نقاط ایران ارسال می‌شود.

حق چاپ و هرگونه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹	پیشگفتار.....
۱۵	فصل اول/شکل‌گیری و تکامل علم جامعه‌شناسی.....
۱۵	علوم اجتماعی.....
۱۶	علم جامعه‌شناسی.....
۲۰	موضوعات مورد مطالعه جامعه‌شناسی.....
۲۱	انجام پژوهش.....
۲۲	مطالعات فرهنگ انسان.....
۲۳	جامعه‌پذیری (اجتماعی شدن).....
۲۵	کنش متقابل.....
۲۷	قشریندی اجتماعی.....
۲۹	گروه‌های اجتماعی.....
۲۹	نهادهای سازمان‌های اجتماعی.....
۳۱	سازمان‌های سنتی و مردم‌نهاد.....
۳۲	تغییرات اجتماعی.....
۳۵	فصل دوم/ تاریخ جامعه‌شناسی.....
۳۵	مقدمه.....
۳۵	تفکرات اجتماعی قبل از جامعه‌شناسی.....
۴۰	پیدایش علم جامعه‌شناسی.....
۴۵	نظریه‌های جامعه‌شناسی کلاسیک.....
۴۶	کارکردگرایی ساختاری.....
۴۷	نظریه تضاد.....
۴۷	کنش متقابل نمادین.....
۴۸	نظریه مبادله.....
۴۹	نظریه‌های اجتماعی سده بیستم.....
۵۰	ساختارگرایی.....
۵۱	پسا ساختارگرایی.....

۵۲	پساتوسعه گرایی.....
۵۹	جامعه‌شناسی و انسان‌شناسی.....
۶۰	جامعه‌شناسی فرهنگی.....
۶۱	ضرورت و اهمیت جامعه‌شناسی فرهنگی.....
۶۲	حوزه‌های جامعه‌شناسی فرهنگی.....
۶۴	پیش فرض‌های مربوط به جامعه و فرهنگ و جامعه‌شناسی فرهنگی.....
۶۷	فصل سوم / فرهنگ (تعاریف و مفاهیم).....
۶۷	مقدمه.....
۶۸	مفهوم‌شناسی فرهنگ.....
۷۱	فرهنگ در علوم اجتماعی.....
۷۷	تقسیم‌بندی فرهنگ.....
۷۹	تفاوت فرهنگ و تمدن.....
۸۴	عناصر و مفاهیم فرهنگی.....
۸۴	عنصر فرهنگی.....
۸۴	فرهنگ‌پذیری.....
۸۴	ضربه فرهنگی.....
۸۵	گست فرهنگی.....
۸۵	انباشت فرهنگی.....
۸۵	اشاعه فرهنگی.....
۸۵	تاخر فرهنگی.....
۸۵	نماد.....
۸۵	ایستایی و پویایی فرهنگ.....
۸۶	نسبت فرهنگی.....
۸۶	انتقال و تبادل فرهنگی.....
۸۶	تغییرات فرهنگی.....
۸۷	دگرگونی‌های فرهنگی.....
۸۷	تهاجم فرهنگی.....

صفحه	عنوان
۸۷	ضد فرهنگ.....
۸۸	باورها و مفروضات.....
۸۸	ارزش‌ها و منجارها.....
۸۹	مصنوعات.....
۸۹	ادبیات عامیانه (فولکلور).....
۹۰	کارکردهای فرهنگ عامه در اجتماع.....
۹۳	فصل چهارم / ویژگی، ماهیت و کارکردهای فرهنگ
۹۳	ویژگی‌های رهنک.....
۹۴	ماهیت فرهنگ.....
۹۹	کارکردهای فرهنگ.....
۱۰۲	هویت.....
۱۰۲	هویت بومی.....
۱۰۴	نحوه ارتباط فرهنگ بومی با هویت بومی.....
۱۰۷	فصل پنجم / فرهنگ و قوم‌مداری
۱۰۷	مقدمه.....
۱۰۹	ارزش‌ها.....
۱۱۰	خرده فرهنگ.....
۱۱۱	قوم‌مداری و آسیب‌های اجتماعی.....
۱۱۴	دلایل قوم‌مداری از دیدگاه شارون.....
۱۲۰	قوم‌مداری و طرد اجتماعی.....
۱۲۸	فرآیند شکل‌گیری هویت بومی.....
۱۳۱	فصل ششم / منشا و مراحل تکامل فرهنگ بشر
۱۳۱	مقدمه.....
۱۳۱	پیدایش انسان.....
۱۳۶	پیدایش و مراحل تکامل فرهنگ.....
۱۳۶	مرحله پارینه سنگی (دیرینه سنگی).....
۱۴۲	دوره میانه سنگی.....

صفحه	عنوان
۱۴۳	مرحله نوسنگی.....
۱۴۴	مرحله تمدن و شهرنشینی.....
۱۴۹	انقلاب صنعتی.....
۱۵۵	فصل هفتم/ پیامدهای تکامل فرهنگ بشر.....
۱۵۵	مقدمه.....
۱۵۶	تغیر شیوه زیست انسان.....
۱۵۶	پیدایش شیوه زیست متنوع.....
۱۵۷	به وجود آمدن زبان (گفتاری).....
۱۵۷	تنوع در تغذیه و نوع غذای انسان.....
۱۵۸	دین، باورها و اعتقادات.....
۱۵۸	نظام اجتماعی.....
۱۵۹	نظام سیاسی.....
۱۶۰	ابزار و فنون.....
۱۶۱	تنوع در رفتار و شخصیت.....
۱۶۲	آموزش و تربیت.....
۱۶۲	درمان و بهداشت.....
۱۶۳	داد و ستد.....
۱۶۴	تنوع در قوانین و آداب و رسوم.....
۱۶۴	تأثیر فرهنگ بر جسم انسان.....
۱۶۶	هویت.....
۱۶۷	تفریح و سرگرمی.....
۱۶۷	برتری انسان.....
۱۶۸	افزایش طول عمر.....
۱۶۸	افزایش شدید جمعیت.....
۱۶۸	پراکندگی جغرافیایی.....
۱۶۹	تنوع در روابط اجتماعی.....
۱۶۹	پوشاک.....

صفحه	عنوان
۱۷۱	تولید سلاح‌های کشتار جمعی و مخرب.....
۱۷۲	دگرگونی در محیط زیست و طبیعت.....
۱۷۵	فصل هشتم/ مکاتب و روش مردم‌شناسی.....
۱۷۵	مقدمه.....
۱۷۵	مکتب تحول و تکامل.....
۱۷۸	مکتب اشاعه.....
۱۸۳	مکتب ساختارگرایی.....
۱۸۷	مکتب کارکردگرایی.....
۱۹۳	روش پژوهش در انسان‌شناسی و فرهنگ.....
۱۹۴	تکنیک‌ها و شیوه‌ها در پژوهش انسان‌شناسی و فرهنگ.....
۱۹۴	تحقیقات ژرفانگر.....
۱۹۴	تحقیقات توصیفی.....
۱۹۴	تحقیقات تاریخی.....
۱۹۶	تکنیک‌ها و ابزارهای گردآوری تحقیق در مردم‌شناسی.....
۱۹۶	مشاهده.....
۱۹۶	مصاحبه.....
۱۹۷	کاربرد روش اسنادی در پژوهش مردم‌شناسی.....
۱۹۷	مردم‌نگاری.....
۱۹۷	تک‌نگاری.....
۱۹۸	ریخت‌شناسی.....
۱۹۸	روش روان‌شناسی.....
۱۹۸	روش شجره‌النسب.....
۱۹۸	شناستامه اشیاء.....
۱۹۸	فیش‌برداری در مردم‌شناسی.....
۲۰۱	منابع.....

پیشگفتار

جامعه‌شناسی^۱ یکی از شاخه‌های علوم انسانی- ترجیحاً علوم اجتماعی- است و هدف آن شناخت علمی ابعاد اجتماعی پدیده‌های حیات است که بر بررسی جامعه، رفتار اجتماعی انسان، الگوهای مناسبات اجتماعی، رابطه اجتماعی و جنبه‌هایی از فرهنگ مرتبط با زندگی روزمره تمرکز دارد. از روش‌های مختلف پژوهش تجربی و تفکر انتقادی و تفکر انتقادی برای توسعه مجموعه‌ای از دانش در مورد نظم و تغییر اجتماعی استفاده می‌کند، درحالی‌که برخی از جامعه‌شناسان پژوهش‌هایی را انجام می‌دهند که ممکن است مستقیماً برای سیاست اجتماعی و رفاه اعمال شود، برخی دیگر عمدتاً بر اصلاح نظری درک فرآیندهای اجتماعی و روش پدیدارشناسی تمرکز می‌کنند. موضوع می‌تواند از تحلیل‌های سطح جامعه‌شناسی خرد (یعنی تعامل فردی و عاملیت) تا تحلیل‌های سطح جامعه‌شناسی کلان جامعه (یعنی نظام اجتماعی و ساختار اجتماعی) سیر نماید.

هم‌چنین، علمی است که هدف آن تفسیر «معنای کنش اجتماعی» و در نتیجه ارایه «توضیح علی» از طریق «پیشرفت» و «پیامدها» است که تولید می‌کند. منظور از «کنش» در این تعریف، رفتار انسانی است زمانی که و به میزانی که کنشگر یا کنشگران آن را «به لحاظ ذهنی معنادار» ببینند. به‌طور کلی در ارتباط با چرایی نیاز به جامعه‌شناسی و نیز اهمیت آن، «ادگار مورن»^۲، جامعه‌شناس فرانسوی، از دورانی سخن گفته است که انسانی با اندیشه پیچیده تولید می‌کند. دشواری اندیشه پیچیده، در آنجایی است که او باید با درهم برهمی بازی بی‌پایان واکنش‌های متقابل، با همبستگی بین پدیده‌ها، با ابهام و تیرگی و بی‌یقینی و تناقض روبرو گردد. اما این فقط اندیشه پیچیده است که به انسان در عصر سیاره‌ای، امکان متمدن کردن شناخت خود را می‌دهد. به‌خصوص در

^۱. Sociology

^۲. Edgar Morin

زمانی که برای فهم پدیده‌های انسانی- اجتماعی نمی‌توان بر اصولی تکیه کرد که بر پدیده‌های طبیعی حکم می‌رانند.

به گفته او، انسان باید با پیچیدگی انسانی- اجتماعی رودررو شود، نه آن که آن را حذف و پنهان کند. به‌ویژه که روابط این نوع بشر با روابط انسان جهان قبل از جهان کنونی، تفاوت چشم‌گیری پیدا کرده است؛ به گونه‌ای که زندگی کردن با قراردادهای محلی نمی‌تواند گرهی از زندگی فعلی انسان امروز باز نماید. در همین نقطه است که ضرورت شناخت اندیشه‌ها و روابط انسانی و اجتماعی از پرده بیرون می‌افتد. علم جامعه‌شناسی به‌عنوان یکی از زیرشاخه‌های علوم اجتماعی این وظیفه را عهده‌دار شده تا جهان و روابط اجتماعی در آن را به انسان بشناساند.

پایامدهای عملی دانش جامعه‌شناسی برای زندگی انسان‌ها شامل درک وضعیت‌های اجتماعی، آگاهی از تفاوت‌های فرهنگی، ارزیابی نتایج سیاست‌گذاری‌های حکومتی، افزایش خودشناسی و مطلع شدن از نقش اندیشمندان جامعه‌شناس در جامعه است.

اما جامعه‌شناسی از این جهت اهمیت می‌یابد که نگاه تازه‌ای به محیط اجتماعی زندگی انسان‌ها پدید می‌آورد. از سویی می‌تواند به آگاهی انسان از جایگاه خود در جامعه منجر شود. آشنایی با گروه‌های کمتر شناخته شده، محیط و فرهنگ‌هایی که انسان‌ها اطلاعات کمی از آنها دارند جزو نتایج مهم مطالعات جامعه‌شناسی به شمار می‌آید. چرا که توانایی ما را در فهم منشأ نظر و گرایش‌های متفاوت با خودمان افزایش می‌دهد و به فهم نیروهای اجتماعی مؤثر بر رفتارهای ما و اعضای دیگر جامعه کمک می‌کند.

به‌طور کلی، علم جامعه‌شناسی عرصه‌هایی از زندگی بشر نظیر، انجام پژوهش؛ مطالعه فرهنگ انسان، جامعه‌پذیری (اجتماعی‌پذیری)؛ کنش اجتماعی؛ قشربندی

اجتماعی؛ گروه‌های اجتماعی؛ نهادها و سازمان‌های اجتماعی؛ سازمان‌های سنتی و مردم‌نهاد و به‌طور کلی تمام ابعاد زندگی انسانی را در بر می‌گیرد.

یکی از حوزه‌ها جامعه‌شناسی مطالعه پدیده فرهنگ است که شاخه‌ای تحت عنوان «جامعه‌شناسی فرهنگی»^۱ آن را مطالعه می‌کند.

فرهنگ، کلیت درهم تافته‌ای است شامل دانش، دین، هنر، قانون، اخلاقیات و هرگونه توانایی و عادتی که آدمی همچون عضوی از جامعه به‌دست می‌آورد. جامعه‌شناسی فرهنگی را می‌توان در کنار سایر حوزه‌های جامعه‌شناسی نظیر جامعه‌شناسی خانواده^۲، جامعه‌شناسی توسعه^۳، جامعه‌شناسی روستایی^۴ و غیره قرار داد. جامعه‌شناسی فرهنگی بر جنبه‌های فرهنگی روزمره تأکید دارد. جامعه‌شناسی فرهنگی کارکردش برجسته‌سازی و بررسی برخی از پدیده‌های فرهنگی روزمره مانند نمادهای فرهنگی^۵، رویکردهای معماری، ادبیات، فرهنگ و موسیقی است.

جامعه‌شناسی فرهنگی با مطالعه علمی فرهنگ و نگاه جامعه‌شناسانه به پدیده‌های اجتماعی و فرهنگی به شناخت دقیقی از فرهنگ و عناصر جامعه، ارتباط عناصر و پدیده‌ها را با یکدیگر؛ شناخت کلی فرهنگ؛ چگونگی تغییر و با مقاومت آن در برابر تغییرهای سریع، کارکردهای عناصر فرهنگی؛ علل، پیامدها و نتایج تغییر و تحول فرهنگی می‌پردازد.

به‌طور کلی، جامعه‌شناسی فرهنگی علمی است که پدیده‌های فرهنگی را تحلیل و مورد بررسی قرار می‌دهد و پیامدها و علل پیدایش آنها را بررسی می‌کند. جامعه‌شناسی فرهنگی به فرهنگ به‌عنوان متغیر وابسته که تحت تأثیر متغیر مستقل

^۱. Cultural sociology

^۲. Family sociology

^۳. Sociology of development

^۴. Rural sociology

^۵. Cultural symbols

جامعه است نگاه می‌کند. در واقع، موضوع اصلی جامعه‌شناسی فرهنگی رابطه فرهنگ و جامعه و شناخت دقیق آنها و ارتباط آنها با یکدیگر است.

در عصر حاضر، با توجه به تغییر و تحولات و پیشرفت‌های تکنولوژیکی، دگرگونی سریع و خارج از کنترل، ارزش‌ها و هنجارهای جوامع را در معرض تهدید و خطر قرار داده است. از یک‌سو، جوامع پیشرفته، برای تسلط بر منابع جوامع در حال توسعه، با شناخت و بررسی فرهنگ و ویژگی‌های این جوامع، فرهنگ آنها را متناسب با منافع خود، دچار تحول و تغییر می‌سازند و از سوی دیگر، جوامع در حال توسعه یا کمتر توسعه‌یافته، نیازمند آن هستند تا نقاط قوت و محل‌های آسیب فرهنگ خود را بشناسند تا هم بتوانند با جوامع دیگر به گونه‌ای تعامل برقرار کنند که تغییر و تحولات فرهنگی، هویت فرهنگی جامعه‌شان را به خطر نیندازند و نیز این جوامع باید برای برنامه‌ریزی‌های کوتاه‌مدت و دراز مدت خود، عناصر فرهنگی جامعه خود را با نگاهی جامعه‌شناسانه و غیر جانبدارانه مورد بررسی قرار دهند.

جامعه‌شناسی فرهنگی در صدد است تا با مطالعه علمی جامعه و فرهنگ و نگاه جامعه‌شناسانه به پدیده‌های اجتماعی و فرهنگی به شناخت دقیقی از فرهنگ و عناصر جامعه، ارتباط عناصر و پدیده‌ها با یکدیگر، ساخت کلی فرهنگ، چگونگی تغییر و تحول و یا مقاومت در برابر عناصر و پدیده‌ها با یکدیگر، ساخت کلی فرهنگ، چگونگی تغییر و تحول و یا مقاومت در برابر تغییرهای سریع، کارکرد عناصر فرهنگی، علل پیامدها و نتایج تغییر و تحول فرهنگی نائل شود. بنابراین، با توجه به گونه‌گونی پدیده‌های فرهنگی جامعه، جامعه‌شناسی فرهنگی نیز به زیرشاخه‌های متعددی تقسیم می‌گردد.

این کتاب که درآمدی بر جامعه‌شناسی فرهنگی است، سعی دارد، تا حد ممکن به‌طور فشرده به جامعه‌شناسی فرهنگی بپردازد.